

Entre bambolines...?

INTRODUCCIÓ

Segurament sobtarà al lector d'aquest diccionari que el seu pròleg estigui precedit per una expressió sovint llegida i escoltada en els mitjans de comunicació. Sorprendrà encara més al mateix lector que cerqui l'expressió a l'interior del diccionari no trobar-la. Evidentment, no es tracta d'un oblit al qual es vol posar remei en aquesta presentació, sinó d'una provocació per mostrar el mal ús de la llengua catalana en els medis que són, en bona mesura, els educadors lingüístics del temps que ens ha tocat viure. Aquesta expressió sempre ha xerricat a oïdes de l'autor, degut, possiblement, a una de les característiques del seu ofici: escenògraf.

L'experiència i la vocació formadora de l'autor d'aquest diccionari és el motor d'un estudi sobre la terminologia d'Escenografia i Escenotècnia. Des del seu debut com a professional de l'espectacle amb la incorporació al taller d'escenografia d'Amadeu Asensi a principis de 1977 com a aprenent, s'incorpora a l'Institut del Teatre, Escola Superior d'Art Dramàtic de Barcelona en l'especialitat d'Escenografia. Professors com Joan Josep Guillen, Andreu i Joan Andreu Vallbé, Iago Pericot, Joan Enric Lahosa, però molt particularment Fabià Puigserver, li permeten conèixer una nova visió del món escenogràfic, adaptada a la realitat del temps i molt llunyana a la tradicional que havia viscut en el seu entorn familiar i laboral. Durant els 15 anys de col·laboració amb el seu germà Joan, treballen en centenars d'escenografies, tant per a drama, com per a music-hall, com per a sarsuela, òpera i dansa, aportant visions obertes i actuals, i incorporant les noves apreses a França, Itàlia i la Gran Bretanya.

La col·laboració com a expert docent en la formació de tècnics de maquinària¹ l'obligà a dissenyar un currículum formatiu per l'ensenyament de l'escenotècnia, concretament de la maquinària escènica². La inexistència de bibliografia en català o castellà en aquesta labor com a formador requeria la necessitat de disposar d'un vocabulari tècnic en diferents idiomes. La consulta bibliogràfica implicava un domini mínim del francès, l'italià o l'anglès, situació que,

¹ Cursos organitzats per la Universitat Politècnica de Catalunya, en el que fou curs pilot del Taller de Tecnologia de l'Espectacle (TTE) l'any 1986

² Era el primer cop a l'estat que s'ensenyaven les tècniques escèniques i no existia cap mena de model anterior en el camp de la maquinària escènica. Fins aquell moment l'accés professional sempre havia estat l'aprenentatge tradicional. Els cursos del TTE encara es mantenen a l'actualitat.

malauradament, no ha variat gaire en l'actualitat. Un primer vocabulari, redactat i cedit als alumnes pel propi autor fa vint-i-cinc anys, fou el germen d'aquesta diccionari. Posteriorment, publicà dues monografies tècniques: *Els Equipaments Aeris* i *Decorats Escenogràfics de Paper, tècniques de manipulació i restauració*.

El Diccionari d'Escenografia i Escenotècnia és un fruit extret tant d'una investigació sobre una bibliografia, com de l'experiència i del treball constant durant varies desenes d'anys en el món fosc entre bastidors, trepitjant les taules, circulant pels ponts i fosses, tibant de tirs, amagant bambolines, pujant el teló, escalfant el tremp, netejant pinzells, picant estergits, sucant la llinyola, aixecant trapes, fent moure escotillons, pintant fermes i rompiments. Tota aquesta mena de paraules que formen un lèxic característic: el d'escenògraf i el de maquinista escènic.

Un buit terminològic en català

La recerca i consulta de tota bibliografia sobre escenografia i escenotècnia d'arreu que ha pogut passar per mans de l'autor en els darrers vint-i-cinc anys no han fet més que constatar el buit terminològic que existia en català. Des del moment de la transició espanyola a finals de la dècada dels anys 70 del segle passat, han anat apareixent la poca bibliografia relacionada amb el tema de la qual es disposa en la nostra llengua, són un seguit de textos editats per:

- Diputació Provincial de Barcelona:

L'Escenografia Catalana (1986), d'Isidre Bravo

Fabià Puigserver (1996), de Guillem Jordi Graells i Antoni Bueso

- Gran Teatre del Liceu:

Josep Mestres Cabanes(1989), d'Isidre Bravo

Gran Teatre del Liceu (1990), de Marta Muntada, Adela Rocha, Anna Torrens

Liceu un espai per a l'art (1999), de Ramon Pla (Coord.)

- Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya:

Les instal·lacions del Gran Teatre del Liceu (2005), de Carles Domingo (Coord.)

- Edicions La Galera (Col·lecció taller de teatre)

El vestuari (1991), de Jordi Voltas

L'escenografia (1991), de Jaume Batiste

Els efectes especials (1994), de Jordi Voltas

- Autoedició:

Caracterització del rostre (1976), de Josep Marqués Damaret

Tots ells tenen en comú per una banda estar escrits i editats en català, i per l'altra una relació directa amb l'escenografia o amb l'escenotècnia. De tots ells la referència terminològica més important correspon a *L'Escenografia Catalana*, d'Isidre Bravo³. Allà l'autor usa els esquemes d'un treball de Josep Mestres Cabanes de 1958, escrit en castellà⁴, traduïnt des del castellà molts dels termes que apareixen en aquell recull. Usant, val a dir-ho, aquell primer vocabulari que l'autor havia preparat per als seus alumnes del Taller de Tecnologia de l'Espectacle. Aquesta simbiosi entre els autors es produí durant el treball de camp que Isidre Bravo va fer al Taller d'Escenografia dels Germans Salvador a Barcelona, del qual n'extragué bona part de la informació sobre tècniques de taller que posteriorment formarien part de la seva obra.

Amb tot, aquest capítol està farcit de termes entre cometes desconeguts en llengua catalana com: *trampilles* (trampillons), *forillo* (telonet), etc... O bé amb un significat totalment diferent a l'actual com: *desembarcadors* (costats) que fa referència a un element de la maquinària escènica.

En l'escassa bibliografia publicada en el nostre idioma trobem pocs glossaris que facin referència a aquesta terminologia. Només el llibre *L'Escenografia*, de Jaume Batiste incorpora un capítol amb 19 termes bàsics sobre equipament escènic.

Altrament s'han publicat alguns treballs terminològics en forma de cartell

Un altre exemple és la pàgina dedicada al teatre del *Diccionari Visual de la Construcció* editat per la Generalitat de Catalunya⁵ que incorpora una trentena de termes.

Per tant, fora de la terminologia inclosa en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans en la seva segona edició (2007) que abasta 542 paraules considerades d'ús general de la llengua⁶, la resta de termes que completen el diccionari són fruit d'aquesta investigació.

³ Pàgines 66 a 71.

⁴ Pàgines 23 a 29.

⁵

http://www20.gencat.cat/docs/ptop/Home/Serveis%20i%20tramits/Biblioteca%20i%20documentacio/General/Publicacions/Terminologia%20tecnica/Diccionari%20visual%20de%20la%20construccio/pdf/Dicc_cap2_tcm32-12285.pdf (8/12/2012)

⁶ Dins els quals estan incorporats la major part dels apareguts en els diferents glossaris i cartells.

Un diccionari terminològic com aquest podia esdevenir una ajuda incomparable per a desxifrar paraules i termes d'un àmbit teatral, i la fixació de denominacions i conceptes. L'elecció d'aquest tipus de diccionari front al lexicogràfic o l'enciclopèdic es deu bàsicament a:

- Aquest està delimitat temàticament en referir-se a un sol àmbit del coneixement.
- En ell cada significat o accepció genera un nou terme independent, amb definicions tècniques i breus.
- Que és bàsicament prescriptiu, per tant proposa com a més adequada una determinada denominació encara que en reculli diverses. Usant en primera opció la denominació comunament acceptada o proposant l'ús d'un neologisme fruit, o no, del manlleu d'un altre idioma.
- Permet incorporar-hi il·lustracions que faciliten una definició ostensiva a més de la textual que millora la comprensió del terme i ajuda a identificar-lo en molts casos.
- Té una voluntat d'intercanvi de coneixement pel seu plurilingüisme.
- És de caràcter sincrònic, per tant reflexa la situació actual de la llengua catalana amb la incorporació de molts termes nascuts de les recents incorporacions tecnològiques als escenaris del nostre país.

La inexistència contrastada de diccionari o vocabulari sobre la mateixa matèria amb el Centre de terminologia TERMCAT⁷ que dona suport tècnic al projecte, i la necessitat viscuda en primera persona per l'autor d'una eina que servís tant a les persones vinculades al món de l'espectacle com a lingüistes i traductors en general a través de la incorporació de les equivalències en altres llengües, foren claus en l'inici del projecte. De la mateixa manera com les recomanacions dels membres del tribunal del treball de recerca que tancà el cicle de l'Escola de postgrau a la Universitat Autònoma de Barcelona presentat l'any 2007 sota la direcció del Dr. Ricard Pedreira que portava per títol *Vocabulari d'escenografia i maquinària escènica*⁸. Aquest vocabulari ordenat alfabèticament en català abasta la terminologia tècnica de les professions d'escenògraf i

⁷ El Centre de terminologia Termcat és un consorci integrat per la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i el Consorci per la normalització lingüística que té com a finalitat promoure, coordinar i desenvolupar activitats terminològiques en llengua catalana.

⁸ <http://www.recercat.net/bitstream/handle/2072/4354/Treball+de+recerca.pdf;jsessionid=E347E47D9144C1AB02567384A2F9F1F7.recercat2?sequence=1>

maquinista d'escena amb les correspondències en català, castellà, francès, anglès, italià i alemany amb un total de 543 termes.

En el transcurs de la investigació, i com s'explica més endavant, la participació de l'autor en el projecte del *Digital Theatre Words* de la OISTAT⁹ significarà una aportació en ubicar de la llengua catalana dins el panorama lingüístic internacional vinculat amb l'àmbit teatral. Alhora, va obrir les portes a una col·laboració més fluïda amb experts d'altres països que va servir per corroborar molts dels termes equivalents en les seves llengües; a més exigí la creació d'un equip català de tècnics de diferents especialitats escenotècniques que validaven l'ús, en els escenaris, tallers i espais escènics d'arreu del país, de bona part¹⁰ dels termes inclosos en la investigació.

La llarga nit a què ha estat sotmès el català durant gairebé cinquanta anys en el segle XX, ha provocat una castellanització punyent dins del lèxic de molts oficis. Potser el treball dins dels tallers d'escenografia catalans va saber mantenir millor el llenguatge que en altres especialitats professionals. Treballar en espais tancats, sovint familiars, va permetre que l'idioma no es malmetés excessivament. Per contra, en els escenaris, un cop finalitzada la guerra civil, la imposició de companyies amb origen a la capital de l'estat, sumada a la pressió de les autoritats, sense oblidar l'origen humil, tradicional dels tècnics de l'espectacle, ompliren els escenaris, sobretot els barcelonins, de treballadors immigrants que no veien la necessitat d'utilitzar una llengua, el català, que els hi era aliena. D'aquesta forma, el llenguatge s'anà malmetent fins a quedar totalment farcit de barbarismes. Altrament, en els darrers 30 anys, una altra invasió lingüística ha arribat als escenaris: l'anglès. La modernització de les tècniques escèniques, a partir d'inicis dels anys 80 del segle passat, provocaren que per a molts dels nous elements i aparells no existissin equivalències ni en català ni en castellà. Ha calgut, doncs, una tasca de normalització lingüística al respecte.

Aquest diccionari té com a destinatari principal el tribunal que l'ha de valorar. Però també va dirigida a aquelles persones, professionals i aficionats de món de l'espectacle, en contacte directe amb l'escenari, escenografia, maquinària, luminotècnia, attrezzo, caracterització, sastreria, perruqueria, regidoria, producció, direcció tècnica, direcció escènica i artistes en general de les arts de l'espectacle. La utilitat d'un treball d'aquesta mena es farà evident durant les gires d'espectacles per l'estranger, o com a eina bibliogràfica.

⁹ OISTAT: International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians.

¹⁰ Més de 2200 termes inclosos en el *Digital Theatre Words*.

Àmbit del coneixement

El Diccionari d'Escenografia i Escenotècnia, és un estudi en llengua catalana que recull la terminologia pròpia del món del teatre i particularment en allò que toca als oficis referents a: escenografia, maquinària escènica, luminotècnia, àudio i so, vestuari, maquillatge i caracterització, i regidoria. També inclou les equivalències en llengua espanyola, francesa, anglesa, italiana i alemanya dels termes inclosos. Els termes estan directament relacionats amb tots dos àmbits: escenografia i escenotècnia, i amb l'ús que els seus professionals i afeccionats fan del lèxic teatral més general. El fet que aquesta investigació sigui redactada per un escenògraf amb molts anys d'activitat professional¹¹, que ha treballat com a realitzador en tallers d'escenografia, interpretant idees, projectes i formes de treball d'altres escenògrafs nacionals i estrangers, compaginant aquesta tasca amb el món de la maquinària escènica¹², com a consultor teatral i amb una activitat com a expert docent, fa que hi apareguin molts termes que abans mai s'havien traspasat al medi escrit, tot i haver perdurat per tradició oral en l'activitat diària de tallers i escenaris.

Característiques bàsiques del diccionari

Els articles del Diccionari d'Escenografia i Escenotècnia contenen les informacions següents: número d'ordre, terme, categoria gramatical i equivalències en castellà (es), francès (fr), italià (it), anglès (en) i alemany (de). Tots els termes incorporen com a mínim una equivalència en cadascun dels sis idiomes, exceptuant aquells casos on s'ha pogut comprovar la inexistència del terme en aquell idioma i que s'expliquen en nota adjunta. Els termes dels que no ha estat possible trobar totes les equivalències han estat exclosos del cos principal del treball.

El treball és una obra terminològica multilingüe amb 2.573 entrades, que signifiquen un total de 16377 TERMES entre totes les llengües. Totes les entrades incorporen la seva definició en català. S'inclouen també un total de 385 notes tècniques i està il·lustrat amb 1.037 imatges. Moltes d'elles dibuixos originals i d'altres composicions fotogràfiques que han d'ajudar al lector a reconèixer visualment la correspondència entre terme i imatge. La il·lustració en aquesta mena de treballs lèxics internacionals sol ser de gran ajuda per a la recerca d'un terme concret, del qual, sovint, se'n desconeix el nom en la pròpia llengua.

¹¹ 1977-200813

¹² De 1977 a 1980 compaginà la seva activitat al taller d'escenografia amb el treball com a maquinista en companyies de sarsuela i dansa. De 1992 a 1994 treballà com a Cap de Maquinària del Teatre Poliorama de Barcelona i del 2000 al 2007 com a Sots cap de maquinària del Gran Teatre del Liceu.

Tots els termes estan vinculats a una àrea temàtica concreta. En el cas de pertànyer a més d'una s'ha prioritzat aquella on és més habitual. Tenint en compte que el treball escenotècnic sempre és transversal bona part de la terminologia usada dins els escenaris és comú a diferents branques tècniques. Els termes estan disposats alfabèticament en català per facilitar-ne la seva consulta. La resta de llengües disposen del seu corresponent índex al final del cos del diccionari.

Tant els termes com les definicions tenen justificada la seva font. Quan en diferents fonts apareixien termes diferents en altres idiomes, tots ells eren incorporats. En les llengües estrangeres aquesta font sovint ha estat redundant, en aquest cas es fa constar la font més directa. Hi ha un bon nombre de paraules en català que porten com a font el DTW¹³ obra del mateix autor. Aquests termes han estat inclosos sota aquesta justificació a diferència dels de JSALV¹⁴, en la mesura que els primers han estat validats per l'equip de professionals del DTW esmentat més avall. Els termes que incorporen JSALV procedeixen majoritàriament de la transmissió oral de tallers i escenaris.

L'entrada en català va precedida d'un número d'ordre. Aquesta numeració és única i correlativa en tot el treball. L'ordenació és alfabètica, a diferència d'altres vocabularis que podem trobar dins de la Bibliografia, fet que facilita la cerca del terme en català. Per la recerca de termes en els altres idiomes, al final del vocabulari hi ha uns índexs alfabètics acompanyats del número d'ordre on es troba el terme en català en el cos del vocabulari.

A la part final del cos del diccionari s'hi ha incorporat un annex de terminologia catalana de termes que no tenen una equivalència clara en altres idiomes (o en la major part d'ells) i que es corresponen bàsicament a la tradició oral dels tallers d'escenografia i escenaris del nostre país. La incorporació d'aquest annex pretén salvar de l'oblit i incorporar al medi escrit un bagatge cultural, el qual, de no haver-ho fet així, segurament s'hauria perdut.

Selecció de la nomenclatura: treball de buidatge, consultes externes i bibliografia

El treball de buidatge s'ha desenvolupat en tres fases:

- Recull del lèxic oral: en la fase inicial i a través de fitxes, l'autor recollí tots els termes relacionats directament amb el seu treball, primer als tallers d'escenografia i després als escenaris teatrals. Aquest conjunt de mots i expressions signifiquen la translació de la

¹³ Digital Theatre Words.

¹⁴ Jordi Salvador Gràcia

transmissió oral a l'escrita d'un conjunt de termes que no apareixien en diccionaris o vocabularis. Del taller d'escenografia es poden esmentar termes com: brotxa de campir, cantonera, compàs d'escenògraf, enganxada, escala de desembarcament, escenògraf realitzador, espolsador, esponjat, ferma, guardamalles, llapisser, marxapeu, onades de columna, portacossis, pota de gall, practicable, reguladors, teló calat, tira, tortuga; i del seu pas pels escenaris: aleta, alerós, baioneta, banyera, carrera, catre de neu, contrafossa, costat, decorat succedani, descoberta, engalotjar, equip aeri, fals bastidor, forquilla, guindaleta, hers, línia 0 (zero), paella, paleta, passada, perxa, pinta, plantació, planxa de trons, pont de càrrega, rem, sabata, sota!, tir, topar, truss... Molts d'ells són termes recollits amb altres definicions al Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, però que en l'àmbit teatral adquireixen nous significats. Inclou també paraules i expressions escoltades d'altres escenògrafs i tècnics de teatre.

- Bibliografia: relacionada i aconseguida durant més de vint-i-cinc anys en viatges, fires i jornades professionals. Sovint a partir de referències d'altres publicacions com revistes o catàlegs. Des d'un diccionari teatral alemany de 1950 fins la darrera adquisició a inicis del 2012, un manual de disseny escenogràfic, han servit de font directa per a la recerca de termes en cadascun dels cinc idiomes a més del català. De fet, com s'ha explicat més amunt, en aquesta llengua només s'han pogut utilitzar obres generals i algun petit vocabulari inclòs com annex, donada la inexistència de material específic. D'una banda, el *An international vocabulary of technical theatre terms* (1964), de Kennerth Rae i Richard Souhern, avalat per l'*International Theatre Institute*; i de l'altra, el *New theatre words* (1995), en la seva cinquena edició, de la OISTAT, han servit de base per completar una primera fase del buidatge amb la incorporació de nous termes de les diferents àrees de l'arbre de camp on l'autor no tenia experiència directa. Amb tot, com s'ha explicat més amunt, el criteri d'assignació terminològica no era sempre exacte a causa del desconeixement dels autors de les traduccions de l'àmbit teatral. Per aquest motiu, l'àmplia bibliografia de referència ha servit per comprovar els termes en els diferents idiomes.

- TIC (tecnologies de la informació i la comunicació): a través d'Internet, l'autor s'ha pogut relacionar directament amb persones amigues i col·laboradores de diferents països que han servit per consultar d'una forma directa alguns termes conflictius o de difícil recerca. Així ha estat el cas de bona part dels referits a eines i tècniques del taller d'escenografia, on ha estat necessari establir contacte directament amb altres tallers per aconseguir, a través de les imatges, les traduccions exactes. També Internet ha estat el medi a través del qual l'autor ha treballat en la versió catalana del DTW¹⁵, que ha format part de la darrera revisió d'aquest diccionari. Els grans cercadors també han servit per esclarir dubtes concrets. Comprovant i validant en molts

¹⁵ *Digital Theatre Words*

casos la correcta equivalència d'un terme amb la recerca de les imatges referides a ell en la seva llengua. Finalment, s'han usat referències com a referències bibliogràfiques algunes pàgines web de solvència contrastada pertanyents a Universitats, empreses tecnològiques, comercials internacionals (que disposaven de catàlegs amb referències idèntiques en diferents idiomes com *www.directindustry.com*) i catàlegs en línia on era possible identificar a través de les imatges els objectes cercats.

Assessorament nacional i internacional

Aquesta investigació ha comptat amb l'assessorament des del seu inici del TERMCAT Centre de terminologia, que s'interessà en el projecte, oferint els programaris de suport i la revisió terminològica.

A nivell internacional ha comptat amb els editors de castellà, anglès, italià i alemany del DTW⁸, i seus equips corresponents:

- Espanyol: José Luís Ferrera. Escenògraf. (Madrid)
- Anglès: Michael Ramsaur. Director de producció, professor de disseny luminotècnic de la Stanford University (California - EEUU).
- Italià: Augusto Andraghetti. Il·luminador i director de Spotliht i president de APIAS (Associazione dei Produttori e Importatori Attrezzature per lo Spettacolo).
- Alemany: Johannes Musch. Enginyer i consultor escènic de BlueNode GmbH (Berlin) i Montserrat Navalpotro, ex-alumna i escenògrafa d'origen català que viu des de fa molts anys a Dresden.

Per allò referent a la llengua francesa, exclosa actualment del DTW, la col·laboració s'estableix amb:

- Emmanuelle Stäuble durant la traducció de l'autor del francès al castellà del *Vocabulario bilingüe del regidor en gira TEC* (2010) de Editions AS (París).
- Pierre, Jean-Luc i Tristan Simonini, nissaga d'escenògrafs dels Ateliers Simonini de París dins l'àmbit terminològic dels tallers d'escenografia.

Procediment de treball

L'elaboració d'aquest estudi parteix d'un treball¹⁶ molt reduït i avui desaparegut (98 termes en cinc idiomes incomplets) presentat pel seu autor als alumnes del Taller de Tecnologia de l'Espectacle l'any 1986. La terminologia tècnica és obviada dels diccionaris generals, per tant aquesta fou una eina necessària per a la interpretació de llibres i catàlegs de materials escènics durant un cert temps. En aquest període 1987-2012, han aparegut diferents diccionaris multilingües tècnics editats a Suècia, Holanda o França, però no ha estat fins la incorporació de les ressenyes bibliogràfiques, en apunts formatius lliurats per professors dels centres de formació de tècnics, que aquests han estat poc a poc introduïts en el nostre país. Entitats com la *International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians* (OISTAT) havien publicat interessants treballs des de 1975, que incorporaven la llengua castellana. Amb la problemàtica que, en les diferents edicions, la traducció al castellà dels termes originàriament en anglès havia estat sol·licitada a persones més vinculades al món de la lingüística que al de l'escenari. Malauradament, això significà un important nombre d'errors en les traduccions i equivalències. En cap d'aquests estudis publicats hi apareixia la llengua catalana, que no hi figura fins la darrera edició: el Digital Theatre Words (DTW), de la qual se'n parlarà més endavant, amb la incorporació de persones vinculades directament amb el món del teatre com a responsables editors de les diferents llengües.

Una de les majors dificultats ha estat trobar les equivalències en italià. Aquest país, com Espanya fins fa pocs anys, té poca tradició en la formació reglada de tècnics, motiu pel qual no existeix una bona bibliografia especialitzada. Ha estat doncs necessari confiar en les traduccions de les obres més generals i utilitzar un llibre que ha estat durant anys una mena de "*Biblia*" pels treballadors de la maquinària escènica del nostre país, el "*Tratatto di Scenotecnica*", de Bruno Mello, que en diferents edicions es ve publicant des de 1962. La recerca de molts dels termes en alemany ha estat necessari fer-la a partir de l'anglès o el francès, en petites joies del pragmatisme que sol envoltar el món dels tècnics, com el petit diccionari editat per Editions AS: "*TEC Français/ Allemand*", "*TEC Français/ Anglais*", "*TEC Français/ Español*"¹⁷, creat i editat amb la finalitat de facilitar aquell mot precís sobre l'escenari, durant els muntatges, tan necessari per a una correcta comunicació. En ell, ha estat possible trobar expressions i paraules com: *canvi a vistes* o *barrina*. Dins de la terminologia en anglès, s'han incorporat indistintament els termes diferencials usats en aquesta llengua als Estats Units. En general, el Diccionari incorpora els termes que són usats habitualment sobre l'escenari tant pels tècnics com pels artistes.

¹⁶ Esmentat a la justificació.

¹⁷ La edició del vocabulari "*TEC Français-Español/español-Français*" ha estat traduïda per Jordi Salvador al castellà el 2010.

Al final del diccionari s'incorporen alguns termes en català que no tenen traducció en altres llengües per ser usats bàsicament en els tallers d'escenografia barcelonins. Tots ells fan referència a decorats de repertori com: sala blanca, sala mitjana, sala moderna, sala rica i saló; mena de decorat que representa una cambra d'una casa o d'un palau. Els adjectius que acompanyen al terme principal estereotipava la decoració d'aquest espai. De la mateixa forma com es feia, segons ens documenta Sebastiano Serlio (1475-1555?), a la Itàlia del Renaixement, amb els coneguts decorats de tragèdia, escena rústica i comèdia. Aquests presentaven una estructura escènica bàsica sobre la qual eren canviades les decoracions que anaven de grans temples i palaus per a la tragèdia, a cases humils i mercats en la comèdia. De la mateixa forma, quatre segles més tard a Catalunya, i sempre fent referència a espais tancats, la sala blanca presentava parets de tons llisos amb aspecte modest. La sala mitjana presentava interiors amb parets pintades llistades, arrambadors i portes amb llinda, en un estil corresponent a la primera meitat del segle XX. Aquesta mena de decorats foren molt emprats durant més de mig segle per companyies professionals i amateurs, sovint eren pintats sobre paper i arrendats als tallers d'escenografia.

Arbre de camp

El lèxic que incorpora el Diccionari d'Escenografia i Escenotècnia s'obté a partir del buidatge de les següents àrees:

- Escenografia: - Elements escenogràfics
- Tècniques de taller
- Cortinatges
- Maquinària
- Elements escènics
- Tècniques
- Equips aeris
- Attrezzo i efectes especials
- Regidoria
- Sastreteria i caracterització
- Il·luminació escènica
- Electricitat
- Àudio, vídeo i control informàtic
- Seguretat i riscos laborals
- Producció i administració

- Dansa
- Representació
- Eines
- Materials
- Ferreria escènica
- General:- Veus i ordres
- Parts del teatre.
- Oficis

Treball de camp

Donada la gran quantitat de manlleus de l'anglès que apareixien sobretot en la terminologia de luminotècnia i d'acord amb el TERMCAT, l'autor preparà una enquesta el novembre de 2009 que fou enviada a diferents teatres del nostre país: Teatre Nacional de Catalunya, Gran Teatre del Liceu, Teatre Lliure de Barcelona, Teatre Metropol de Tarragona, Auditori de Girona i a una empresa especialitzada Spai GMP, aproximadament un centenar de luminotècnics potencials participants.

Del centenar d'enquestes enviades només foren retornades una dotzena de les quals un cop descartades les de persones castellanoparlants en quedaren 10 de vàlides. El baix nombre d'enquestes vàlides rebudes no es pot considerar una mostra prou vàlida, però potser si representativa, donat que les persones que han respost a ella han manifestat un interès real per la nostra llengua. Això i la incorporació de col·laboradors externs a la tesi a través del DTW¹⁸ significà un canvi de direcció en aquesta mena de treball de camp.

Treballs relacionats: TEC i DTW

Dos projectes internacionals amb la participació de l'autor han contribuït a una documentació més exhaustiva de la present tesi.

El primer, ha estat la traducció encomanada per l'editorial francesa Éditions AS del llibre original d'Emmanuelle Stäuble "*TEC français/anglais. Guide bilingue du régisseur en tournée*" en la seva nova versió "*TEC français/español*". Treball que fou publicat l'any 2010.

¹⁸ *Digital Theatre Words.*

El segon treball, fou el Digital Theatre Words (en endavant DTW). L'Organització Internacional d'Escenògrafs, Arquitectes i Tècnics de Teatre (en endavant OISTAT) encomana a l'autor l'any 2009 el treball com a Editor per a les llengües català i castellà en el nou diccionari internacional que està elaborant aquest organisme. El treball previ fet en aquesta tesi fou usat per complementar els llistats en anglès que anaven arribant dels *Màsters Editors*: Michael Ramsaur, professor de la Universitat de Standford; i Jérôme Maeckelbergh, escenògraf i il·luminador belga. Després de reunions presencials a la ciutat de Bèrgamo i Milano, l'autor inicià la fase de recerca de col·laboradors dels diferents camps en què es trobava dividit el treball. En el següent llistat, hi figuren els col·laboradors inicials del projecte en ambdues llengües:

Català

Editor principal: Jordi Salvador. Editor assistent: Dino Ibañez - Escenògraf i consultor teatral. 02 Representació (Performance): Jordi Salvador. 03 Il·luminació (Lighting): Jordi Planas - Luminotècnic i director de la Escola Superior de Tècnics en Arts Escèniques de l'Institut del Teatre de Barcelona; i Agustí Garcia, luminotècnic de Spai gmb. 04 Àudio (Sound): Xavier Rodríguez, Tècnic de so, expert docent al Taller de Tecnologia de l'Espectacle i cap d'àudio del Teatre Nacional de Catalunya. 05 Efectes especials (Special Effects): Antoni Lebrón - Cap d'attrezzo del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. 06 Edifici (Building): Jordi Salvador. 07 Equips aeris i maquinària (Rigging and Machinery): Jordi Salvador. 08 Electricitat (Electricity): Vicens Sampera - Enginyer elèctric especialitzat en equipament teatral. 09 Comunicació i protocols (Media and Protocols): Vicens Sampera - Enginyer elèctric especialitzat en equipament teatral. 10 Vestuari (Costume): Josep Massagué - Escenògraf. 11 Decorat (Scenery): Jordi Salvador. 12 Administració i producció (Adm & Management): Jordi Tarrida - Cap tècnic de l'Auditori de Girona, expert docent al Taller de Tecnologia de l'Espectacle.

Castellà

Editor principal: Jordi Salvador (posteriorment fou cedit a Jose Luis Ferrera, escenògraf). Editor assistent: Tano Astiaso - Consultor teatral. 02 Representació (Performance): Freddy Gerlache - Escenògraf. 03 Il·luminació (Lighting): Jordi Planas, Luminotècnic i director de l'Escola Superior de Tècnics en Arts Escèniques de l'Institut del Teatre de Barcelona. 04 Àudio (Sound): Xavier Rodríguez, Tècnic de so, expert docent al Taller de Tecnologia de l'Espectacle i cap d'àudio del Teatre Nacional de Catalunya. 05 Efectes especials (Special Effects): Antoni Lebrón, Cap d'attrezzo del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. 06 Edifici

(Building): Jordi Salvador. 07 Equips aeris i maquinària (Rigging and Machinery): F.Javier Gómez de Guereñu - Maquinista i expert docent del Centro de Tecnología del Espectáculo de Madrid. 08 Electricitat (Electricity): Vicens Sampera, Enginyer elèctric especialitzat en equipament teatral. 09 Comunicació i protocols (Media and Protocols): Vicens Sampera - Enginyer elèctric especialitzat en equipament teatral. 10 Vestuari (Costume): Marisa Etxarri, Figurinista i experta docent del Centro de Tecnología del Espectáculo. 11 Decorat (Scenery): Jordi Salvador. 12 Administració i producció (Adm & Management): Glòria Casanova, Productora teatral i cinematogràfica.

L'autor de la tesi abasta directament els diferents camps que fins aquell moment formaven part del seu treball: representació, edifici, decorat, maquinària i equips aeris. Tots ells vinculats a la seva àmplia experiència laboral en el món teatral. També cal destacar en aquest cas la participació i col·laboració de Terminologia de Catalunya en la resolució de qüestions terminològiques. Tots els col·laboradors dels equips català i castellà esdevenen un instrument de consulta directa a partir d'aquell moment en la terminologia específica de la seva àrea de coneixement durant la investigació d'aquesta tesi. Es crea un bucle de transmissió d'informació entre José Luís Ferrera, editor en castellà; Tano Astiaso, assistent castellà; Dino Ibáñez, assistent català i Jordi Salvador, editor català. Aquest serveix per validar les propostes de traducció que feien arribar els col·laboradors, i que, amb poques excepcions, eren donades per correctes. En el cas de la llengua catalana, amb l'excepció del vocabulari de vestuari i comunicació i protocols, el procediment de treball fou diferent al castellà. En una primera fase, l'autor completà tots i cadascun dels termes que calia traduir de la base en anglès. Posteriorment, els llistats temàtics foren enviats als col·laboradors que validaven o rectificaven els termes proposats. Després d'una nova reunió de coordinació, es definiren nous elements que contindrà el DTW. També foren lliurades als presents les definicions dels termes en anglès que incloïen en aquell moment el projecte. Iniciant-se la segona part del treball, que havia d'incloure les definicions en cadascuna de les llengües a partir de la original anglesa. Cosa que no havia de significar la traducció d'aquesta, sinó l'adaptació de la definició en tots els idiomes, de manera que aquestes no es contradiguessin mai amb la primera.

El DTW fou presentat a la *Prague Quadrennial of Performance Design and Space scenographic event* el 17 de juny de 2011. Amb un total de 9 idiomes complets: anglès, búlgar, català, espanyol, polonès serbi, suec, xinès (cantonès) i xinès (simplificat). D'altres com l'alemany, el txec, el danès, l'hebreu, el grec, l'italià, l'holandès/flamenc i el lituà només en algun dels àmbits. Amb tot aquest material, es posà en funcionament la pàgina web¹⁹ de forma

¹⁹ http://theatermacker.web.shphosting.com/fmi/iwp/res/iwp_auth.html

provisional. Pàgina web que ha servit per a fer la darrera revisió del Diccionari d'Escenografia i Escenotècnia.

Novetat i utilitat: Un diccionari al segle XXI

Un diccionari terminològic té per definició una naturalesa a mig camí entre la lingüística i l'especialitat. Generalment els treballs d'aquesta mena són elaborats per lingüistes que cerquen l'assistència de professionals experts de l'àmbit principal de treball que els guien bàsicament en l'elaboració de l'arbre de camp principal. En el cas concret del Diccionari d'escenografia i escenotècnia, ambdues tasques: lingüista i especialista, són assumides per la mateixa persona. Es considera, doncs, important en aquest cas el cobrir un àmbit poc estudiat, investigant la possible incorporació a la llengua d'un bon nombre de manlleus en forma de neologismes que modernitzaran el català com una llengua viva, incorporant termes relacionats amb els darrers avenços tecnològics emprats dins els escenaris, i incorporant per no deixar-los perdre aquells que per tradició oral mai havien estat incorporats als estudis acadèmics.

Un diccionari com aquest no té perquè presentar-se en un format concret i que el coneixement que transmet i difon és intangible. Donades les noves tecnologies de la informació i el coneixement aquesta tesi podrà tenir forma de llibre sobre paper, però de ben segur serà molt més útil la seva versió virtual de consulta a través de la xarxa Internet. Per tant, el format definitiu d'aquesta investigació tindrà merament una funció vehicular de transferència de coneixement. És impossible acotar de manera precisa a qui arribarà el diccionari. De tota manera podem discernir tres grans sectors professionals on podrà resultar ser útil:

- Professionals i afeccionats de les arts escèniques en general. Sobretot aquells que tinguin més relació amb intercanvis i gires internacionals, donat que la precisió de molts dels termes incorporats al diccionari facilitarà la seva comunicació en altres llengües.
- Professionals lingüístics - filòlegs, traductors...- i de la comunicació - periodistes, locutors, redactors...-, amb un interès especial en la consulta, definició, relació amb altres termes, etc...
- Especialistes en continguts Web, programadors. Per la possibilitat de la manipulació directa de les dades com a material per a crear nous continguts web i noves eines de base lingüística. Aquesta possibilitat ve lligada a una edició en línia que a més permetrà una actualització permanent i desitjada de les dades.

Futures recerques

Un cop acabada aquesta tesi que incorpora les principals llengües occidentals europees, s'imposarà aconseguir els mitjans per desenvolupar la investigació per ampliar tota aquesta terminologia a la resta de les llengües oficials de l'estat espanyol: èuscar i gallec. Una difícil tasca donada la manca gairebé absoluta de bibliografia terminològica d'àmbit teatral en els idiomes de Galícia i Euskalèria, a la qual serà necessari sumar-hi la gran contaminació causada per la llengua espanyola en aquells territoris.

Abreviacions

Les abreviacions usades són les que recomana per tots els seus treballs d'investigació el Centre de terminologia TERMCAT.

Indicadors de llengua

ca	català
es	castellà
fr	francès
it	italià
en	anglès
de	alemany

Categoria lèxica

n m	nom masculí
n m pl	nom masculí plural
n f	nom femení
n f pl	nom femení plural
n n	nom neutre
n n pl	nom neutre plural
n m, f	nom masculí i femení
n m/f	nom masculí o femení
adj	adjectiu
v tr	verb transitiu
v tr pron	verb transitiu pronominal
v prep	verb preposicional
v prep pron	verb preposicional pronominal
v tr/prep	verb transitiu o preposicional
adv	adverbi
interj	interjecció
loc llat	locució llatina

Remissions

sin.	sinònim absolut
sin. compl.	sinònim complementari
abrev.	abreviatura
den. com.	denominació comercial
den. desest.	denominació desestimada
veg.	vegeu
sbl.	Símbol
Notes	TC
	terme consultat + nom d'expert internacional

BIBLIOGRAFIA

Català

- Basart, P.; Pujolàs, P. *Diccionari de fusteria*. Barcelona. TERMCAT. 2005
- Bravo, I. *L'Escenografia Catalana*. Barcelona. Diputació de Barcelona. 1986.
- Diccionari de la Llengua Catalana*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2ª Edició. Ed. Enciclopèdia Catalana. 2007
- Diccionari de les ocupacions*. Barcelona. TERMCAT. 2004
- Domingo, C i altres. *Les instal·lacions del nou Liceu*. Barcelona. Col·legi d'enginyers industrials de Catalunya. 2005
- Fargas, X i altres. *El diccionari terminològic*. Vic. Eumo Editorial i TERMCAT. 2010
- Garcia, J; Rius, L; Soler, E. *Diccionari de l'empresa elèctrica*. Barcelona. TERMCAT. 1989
- Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona. 2ª edició. Ed. Enciclopèdia Catalana. 1986-1989.
- Giner, M. *Vocabulari dels oficis d'art*. Barcelona. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. 1988
- Gumi, J. *Diccionari de tècniques pictòriques*. Barcelona. Edicions 62. 1988.
- Inglada, E i altres. *Eines de l'aula de tecnologia de l'ESO*. Sèrie Aula de tecnologia. Departament d'ensenyament de la Generalitat de Catalunya.
- Marquet, L. *Vocabulari de luminotècnia*. Barcelona. IEC. 1979
- Pla, R. (coord). *Liceu un espai per a l'art*. Barcelona. Fundació Gran Teatre del Liceu. 1999
- Rebagliato, J. *La definició terminològica*. Vic. Eumo editorial. 2009
- Salas, A. *Gran teatre del Liceu*. Barcelona. L'avenç. 1990
- Salvador, J. *Els equipaments aeris*. Barcelona. Textos tècnics del TTE. 2003.

Salvador, J. *Decorats escenogràfics de paper. Tècniques de construcció i restauració*. Barcelona. Textos tècnics del TTE. 2004.

Solà-Morales, I i altres. *L'arquitectura del Liceu*. Barcelona. Edicions UPC. 2000

Vocabulari de les Ocupacions. Barcelona. Termcat. 2004.

TERMCAT. *Difusió i ús dels termes. Espais terminològics 2012*. Barcelona. Eumo Editorial/Termcat, Centre de terminologia.2012

Castellà

Diccionario de la decoración. Barcelona. Ed. Ceac. 1979.

Diccionario de la lengua española. Real Acadèmia Espanyola.. Madrid. 20 edició. Ed. Espasa-Calpe. 1984

Diccionario de la lengua española. Barcelona. Bibliograf. 1990

Echarri, M; San Miquel, E. *Vestuario teatral*. Madrid. Ñaque Editora. 1998

Heffner, H – Selden, S – Sellman, H. *Tècnica Teatral Moderna*. Buenos Aires. 1980

Gómez, J.A. *Historia visual del escenario*. Madrid. La Avispa. 1997

Larriba, M.A. *Sonorización*. Ñaque Editora. 1998

Lopez de Guereñu, J. *Decorado y tramoya*. Madrid. Ñaque Editora. 1998

Mackenzie, G.W. *Acústica moderna*. Traducció de Pascual López. Barcelona. Ediciones técnicas Teide. 1968

Mestres Cabanes, J. *Tratado de Perspectiva*. Barcelona. Ed. Raisan. 1964

Milerson, G. *Escenografía Básica*. Madrid. Instituto Oficial RTVE. 1987

Pi-Suñer, P. *Los nudos sin enredos*. Barcelona. Editorial Noray. 2000

Portillo, R – Casado, J. *Diccionario inglés-español, español-inglés de terminología teatral*. Madrid. Ed. Fundamentos. 1986.

Portillo, R – Casado, J. *Abecedario del teatro*. Madrid. Centro de documentación teatral del INAEM. 1988.

Slaby, R. J.- Grossman, R. *Diccionario de las lenguas española y alemana*. Barcelona. 5ª edición. Ed. Herder. 1984.

Wagner, F. *Técnica teatral*. Barcelona. Ec. Labor. 1959.

Francès

A.F.E. *Vocabulaire de l'éclairage*. París. Société d'Éditions Lux. 1995

Bataille, André. *Lexique de la Machinerie Théâtrale*. París. 1989. Librairie Théâtrale.

Biojout, J. Ph. *Les insolites Opéra Bastille*. París. Bleu nuit editeur. 2000

Boll, A. *La décoration théâtrale*. París. Librairie théâtrale. 1987

Freydefont, M (coord). *Petit traité de scénographie*. Nantes. Le grand T. 2007

Gelin, F. *A.B.C. de la machinerie*. Sélestat Cedex. Agence culturelle d'Alsace. 2005

Giteau, C. *Dictionnaire des arts du spectacle: français, anglais, allemand*. París. Ed. Dounod. 1970.

Helleu, L. *Les métiers de l'opéra*. Arles. Actes sud. 2005

Ladj, M. *Le Lexique de la Scène*. París. Editions AS. 1998

MacLachman, G. *Les noeuds*. París. Éditions First. 2009

Moynet, G. *La machinerie théâtrale: trucs et décors*. Paris. La librairie Illustré.

Metayer, Y; Rocher, G. *Le levage et ses moyens*. Paris. Editions AS. 1998

Pierron, A. *Le théâtre, ses métiers, son langage*. Paris. Hachette livre. 1994

Robert, P. *Le Petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris. Ed. Le Robert. 1986.

Roy, A. *Dictionnaire raisonné et illustré du théâtre à l'italienne*. Arles. Actes Sud -Papiers. 2001

Stäuble, E. *Guide bilingue du régisseur en tournée français/allemand*. Paris. Editons AS. 2002

Stäuble, E. *Guide bilingue du régisseur en tournée français/anglais*. Paris. Editons AS. 2007

Stäuble, E. *Guide bilingue du régisseur en tournée français/espagnol*. Trad. Jordi Salvador. Paris. Editons AS. 2010

Valentin, F.E. *Lumière pour l'spectacle*. Paris. Ed. Philip Olivier. 1982.

Anglès

AAVV. *Drottningholm Court Theatre*. Stockholm. Byggförlaget. 1993

A.B.T.T. *Flying*. London. ABTT. 1993

Burris –Meyes, H – Cole E.C. *Scenery for the Theatre*. Little. 4^a Edició. Ed. Brown & Company. 1972.

Carter, P. *Backstage handbook*. Louisville, Kentucky. Broadway press. 1994

Collins Dictionary of the English Language. London.- Glasgow. Ed. Collins. 1989

Davies, G. *Create your own stage effects*. London. A& C Black. 1999

- Glerum, J.O. *Stage rigging*. Carbondale, Illinois. Southern Illinois University Press. 1987
- Gobier, J. *Create your own stage props*. London. A& C Black. 1988
- Gobier, J; Davies, G. *Create your own stage costumes*. London. A& C Black. 1996
- Green, M. *Stage noises and effects*. London. Herbert Jenkins Ltd. 1958
- Ham, R. *Theatres*. Cambridge. University Press. 1972
- Hoggett, Ch. *Stage crafts*. London. A & C Black. 1991
- Holt, M. *Stage design and properties*. Oxford. Phaidon press Ltd. 1988
- Nelms, H. *Scene design a guide to the stage*. New York. Dover publications, Inc. 1970
- NTU & OISTT. *New Theatre Words*. Suecia. Oistat. 1995.
- Ogawa, T. *Theatre engineering & stage machinery*. 1ª edició Ohm-sha (Japan). Herfordshire. Entertainment Technology Press. 2001
- Rae, K – Southern, R. *Lexique international de termes techniques de théâtre en huit langues*. Bruxelles. Ed. Medens. 1964.
- Raoul, B. *Stock Scenery Construction Handbook*. New York. Broadway Press. 1995.
- Reid, F. *The ABC of Stage Technology*. London. A&C Black. 1995.
- Reid, R. *World building theatres and stadiums*. London. Mills & Boon Ltd. 1977
- Sonrel, P. *Traité de scénographie*. Paris. Librairie Theatrale. 1984
- Terry, T. *Create your own stage sets*. London. A& C Black. 1985
- Warren C. Lounsbury - Norman Boulanger . *Theatre Backstage from A to Z*. 3d Edition. University of Washington Press. 1967
- Webster's third new international dictionary on the English language, unabridged*. Springfield. Ed. Merrian-Webster. 1986

Winslow, C. *The handbook of Model-making for set designers*. Ramsbury, Marlborough. The Crowood Press Ltd. 2008

Winslow, C. *The handbook of techniques for theatre designers*. Ramsbury, Marlborough. The Crowood Press Ltd. 2010

Italia

AAVV. *Lo spazio, il luogo, l'ambito. Scenografi del Teatro alla Scala 1947-1983*. Milano. Silvana Editoriale. 1983

Copelli, G. *Manuale pratico di scenotecnica. Le macchine teatrali*. Bologna. Patron editore. 2006

Dalai, B. *ABC della scenotecnica*. Roma. Dino Audino editore. 2006

Dalai, B. *Manuale pratico di scenografia*. Volumi I e II. Roma. Dino Audino editore. 2009

Devoto, G. Oli, G.C. *Dizionario della lingua italiana*. Firenze. 19 edició. Ed. Le Monnier. 1986.

Grande dizionario Garzanti della lingua italiana, II. Milano. Ed. Garzanti. 1987

Mello, Bruno. *Tratatto di scenotecnica*. Milano. G.G. Görlich Editore. 1962.

Peccianti, M C. *Grammatica italiana per stranieri*. Milano. Giunti editore. 2007

Zingarelli, N. *Il nuovo Zingarelli: vocabolario della lingua italiana*. Bologna. Ed. Zanichelli. 1985.

Alemanya

Müller, H – Haensch, G – Álvarez Prada, E. *Langenscheidts handwörterbuch Spanish-Deutsch, Deutsch-Spanish*. Berlin. Ed. Langenscheidt. 1987

Speltz, A. *Der ornamentstil*. Leipzig. K.F. Koelers Antiquarium.

Unruh, W. *ABC der Theatertechnik*. Berlin. Ed. Carl Marhold. 1950.

Principals pàgines web consultades

<http://www.theatron.co.uk/>

Eina de realitat virtual per a l'ensenyament i la investigació de la matèria d'Història del Teatre.
Finançat per la Comissió Europea.

http://perso.numericable.fr/~fborzeix/fred.borzeix/spec/technic/info3glo/s_theatr.htm

Vocabulari tècnic teatral en francès.

<http://www.cilf.org/bt.fr.html>

Pàgina del Consell internacional de la llengua francesa.

<http://www.cf3l.eu/lexicon/>

The theater lexicon és una pàgina que conté vocabulari escènic en alemany, anglès i francès.

<http://www.woxikon.es/>

Potent diccionari internacional en vuit llengües.

<http://www.dizionario-italiano.it/>

Diccionari en llengua italiana.

http://www.gweep.net/~prefect/pubs/iqp/technical_theatre_handbook.pdf

Manual tècnic de teatre en anglès en versió pdf.

<http://www.eudict.com/>

EUdict és una col·lecció de diccionaris en línia pels idiomes que es parlen majoritàriament a la Comunitat Europea. Permet la traducció entre ells.

<http://www.ikonet.com/fr/ledictionnairevisuel/arts-et-architecture/arts-de-la-scene/salle-de-spectacle.php>

Diccionari visual en francès.

<http://www.linguee.fr>

Diccionari en línia que combina un diccionari clàssic amb conversió entre dues llengües i un potent cercador del terme en diferents contextos.

<http://www.termcat.cat/ca/>

Cercaterm és una potent eina de consulta terminològica en línia del TERMCAT.

<http://technical-translation-dictionary.blogspot.com.es/2009/08/chisel-cinzel-beitel-ciseau-bois-meiel.html>

Diccionari visual en anglès, portuguès, holandès, francès i alemany.

<http://www.wordreference.com/esfr>

Wordreference és un diccionari internacional en línia.

<http://shoupin.pagesperso-orange.fr/danse/dossier/theatre.htm>

Pàgina amb una important col·lecció d'imatges de l'edifici teatral i la seva terminologia en francès.

<http://www.machinerie-spectacle.org/pratique/securite-plateau.html>

E-book de la machinerie és una pàgina de l'Agence Culturelle d'Alsace que incorpora enllaços a un bon nombre de manuals tècnics de l'espectacle.

<http://www.lexilogos.com/>

Diccionari internacional que incorpora gran nombre de neologismes i permet recerca textual.

<http://www.theaterverzeichnis.de/lexikon.php>

Glossari teatral en alemany.

<http://pourkoipas.fr/>

Pàgina que incorpora un vocabulari d'argot teatral en francès.

<http://www.diccionari.info/index.php>

Diccionari alemany-català.

<http://www.kremer-pigmente.com>

Pigments en pols per pintura.

<http://www.dictindustry.de/>

Pàgines comercials amb catàlegs en cinc idiomes.

http://luxout.com/The_Art_Of_Stage_Curtains/?cat=33

Guia dels diferents sistemes de cortinatges escènics en anglès.

<http://www.ahlersundlambrecht.de>

Pàgina comercial de materials escènics en alemany i anglès.

<http://www.designersfortheatre.com/TAT/391/Electrics2.htm>

Designerfortheatre és una pàgina que incorpora un diccionari visual de materials elèctrics escènics.

<http://mymemory.translated.net/>

Diccionari internacional en línia.

<http://www.the-media-zone.com/main.html?src=%2F11722%2F30275.html>

Pàgina comercial amb una important col·lecció d'imatges d'equipaments aeris en anglès.

<http://www.rosebrand.com/>

Cortinatges escènics EEUU

<http://www.sktheatricaldraperies.com>

Cortinatges escènics EEUU

<http://www.sbs-buehnentechnik.de/>

Equipament escènic Alemanya

<http://www.schnakenberg.de/>

Equipament escènic Alemanya

<http://www.mutualhardware.com/>

Equipament escènica EEUU

<http://www.gastage.com>

Cortinatges escènics EEUU

<http://theatreface.ning.com/>

Fòrum internacional de tècnics que ha servit per consultes lèxiques.

<http://sicurezzateatro.blogspot.com.es/>

Blog italià sobre seguretat a l'espectacle.

<http://www.slideshare.net/artescena/lezioni-di-scenotecnica1>

Lliçons d'escenotècnia de la professora italiana Maria Adele Cipolla.

Agraïments

En tancar l'elaboració d'aquest treball de recerca, l'autor voldria esmentar totes aquelles persones que desinteressadament i de vegades involuntàriament han col·laborat en la seva redacció.

Als escenògrafs Amadeu Asensi, Rafael Mora, Isidor Bea, Frederic Talens, Jose Villanueva, Antoni Coromines i Artur Farré -molts d'ells ja lamentablement desapareguts- que conjuntament amb el seu pare Joan Salvador, el seu oncle Josep Salvador i el seu germà Joan Salvador (Germans Salvador), saberen mantenir viva la flama de l'escenografia a Catalunya en els pitjors moments de la postguerra i en condicions gens fàcils. Per tot el que cadascun d'ells li va ensenyar en els seus inicis professionals. A l'Angelo Sala, escenògraf dels tallers de l'Scala de Milà; a Pierre, Jean-Luc i Tristan Simonini, dels tallers del mateix nom a París; a l'escenògrafa alemanya Katrin Kegler; al dissenyador escènic Robert Griffit de Hall Stage de la Gran Bretanya, per facilitar-me bibliografia especialitzada de cadascun dels seus països. A la Montserrat Navalpotro, que fou alumna i després companya de professió de l'autor, actualment resident a Alemanya. A tots els col·laboradors ja esmentats del DTW i als seus editors principals Michael Ramsaur i Jerome Maeckelberg.

Als maquinistes Lluís Alba, Jaume Pedrola, Enric Solà, August Llorenç, Alejandro Jordà i molts d'altres companys que en el dia a dia, durant els muntatges i la construcció de decorats, li van anar transmetent la seva saviesa i molts coneixements mai escrits.

A la Isabel Giménez, que ha fet la darrera revisió lingüística de tot el cos d'aquesta tesi. A Joan Salvador i Aleix Serra per la seva col·laboració inicial en el disseny de les il·lustracions.

Al TERMCAT, per l'assessorament metodològic i suport informàtic que he rebut des de l'inici del treball, i més concretament a en Jordi Bover, la Montserrat Serra i la Rosa Colomer, pels seus consells i orientacions lingüístics i l'amistat demostrada que espera mantenir en futurs projectes.

Als professors del màster de postgrau d'Arts Escèniques de la UAB que marcaren la seva reincorporació estudiantil com Carles Batlle, Antoni Ramon, Francesc Massip i Jaume Mascaró. Destacant al recentment desaparegut Ricard Salvat, amb qui havia compartit escenari més d'un cop.

Al Dr. Ricard Pedreira, de la Universitat Autònoma de Barcelona, que va acceptar de ser el seu tutor en el treball de recerca i en la fase d'investigació d'aquesta tesi doctoral. Home de teatre, tant des de les taules o direcció escènica, com des d'un lloc tan poc atractiu com ho poden ser els despatxos de producció, on es parla sobretot de diners i, de tant en tant, d'art i creació.

Al Dr. Francesc Massip, de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona que, a més de professor durant el Màster d'Arts Escèniques, ha estat la persona que m'ha guiat en la darrera i definitiva fase prèvia a la defensa d'aquesta tesi davant el tribunal.

Un dels objectius d'aquest diccionari és ajudar a normalitzar la llengua catalana per allò que fa al lèxic teatral. És per això, que aquestes pàgines han començat amb una expressió popular: ***entre bambolines***. Una expressió errònia. A la ràdio i a la televisió, sovint als periodistes els hi agrada d'entrevistar als artistes "*entre bambolines*". Una bambolina, com podeu comprovar més endavant, és un element que vola suspès al teler i paral·lel al paviment de l'escena. Per tant, entrevistar a algú entre les bambolines és força difícil. Només es pot fer en dues ocasions:

- Primera. En un moment molt concret a l'inici d'un muntatge de decorats quan les bambolines es troben a nivell de les taules d'escena abans d'ubicar-les al seu lloc durant la representació. Per tant, és gairebé del tot impossible que cap artista hi hagi estat entrevistat sinó és durant el muntatge escènic.

- Segona. Els únics artistes que es poden entrevistar "*entre bambolines*" són els que fan el paper d'àngel a les representacions de Els Pastorets o a algun dels tres vailets que volen en un núvol a *La Flauta Màgica*, de W. A. Mozart, o algun d'altre que pateix l'actuació en simulada ingravidesa. Per la qual cosa, el periodista hauria d'ocupar un lloc força elevat sobre les taules de l'escena.

Els bastidors estan definits en aquest treball com una tela pintada fixada en un bastigi armat de fusta, que es col·loca als costats de l'escena formant part d'una decoració teatral. I l'expressió entre bastidors defineix totes les parts de l'escenari (laterals i al fons) que el públic no pot veure habitualment. És aquest, doncs, el lloc més adient per entrevistar a un artista sobre les taules de l'escenari.

De tot plegat se'n desprèn una expressió teatral que, ara sí, és la correcta...

...Entre bastidors.